

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

ט"ל תשבת מפי זרעו

ספר
זקן ישראל כהלכתו

בזוהר דא יפקון מן גלותא ברחמי

והמשכילים יזהרו כלזוהר הרקיע

חוברת מספר 59

תמוז תשע"ד - עיה"ק בית שמש תובב"א

ספר
זְקוֹן יִשְׂרָאֵל בְּהִלְכָתוֹ
בְּעֵינֵי גְלוּת וְגְדוּל הַזְקוֹן
חֵלֶק א'

הספר הזה, אשר אני מגיש לפניכם היום, הוא רכזו מכל ספרי הפוסקים, חדשים גם ישנים, מראשון שבראשונים, עד אחרון שבאחרונים, [בפרט מספר הנדמ"ח "הדרת פנים - זקן", אשר צלל במים אדירים, והעלה פנינים יקרים, במקצוע הלזו, לא הניח מקום להתגדר, העמיק והרחיב, כי ד' הטובה עליו, ואשרי חלקו]. תמצית כל הנשנה בדבריהם, בענין גלות שער הזקן, בין על ידי תער, בין במספרים, ובין בסם, ושאר אופני גלות.

כל האסורים, וצדדי חמר, שנאמרו בנטילת הזקן, הן גוף האסור של כל תשחית, והן אסורים חיצוניים, כמו "לא ילבש גבר", "ובחקתיהם לא תלכו", אסור "מראית העין", "מקור מנהג הגלות", ו"חלוקי מנהגים בארצות שונות", ושאר ענינים המקיפים מקצוע הלזו, ועוד. הכל מסדר בסדר יפה ונעלה, בלשון צח וקל, כדי שירויץ הקורא בו, ובשעה קלה, ירכש המעיין בקיאות גדולה במקצוע גלות הזקן, המסבכת מאד בספרי הפוסקים.

הוצאתי לאור, בהמלת ה' עלי, בזכות אבותי ורבותי הקדושים ז"ע

הק' שלום יודא גראס

רב דקהל "מגן שאול" ד"האלמין, ור"מ בישיבה וכולל "בית ישעיה", "מכון להוראה בשחיתות ובידיקות".

בעל מחבר הספרים: אפית המצות השלם (י' חלקים), גדולי יהודה (על הלכות ציצית), שאלות ותשובות זבחו צדק (על הלכות שחיטה ובידקה), חנוף ישראל סבא (מדריך לחנוף הבנים והבנות), מדריך לצניעות, מזוזת שלום (על הלכות מזוזה), מנוחת שלום (הדרכה לכשרות), מנחת יהודה (על חמר אסור "חלב עכום" ו"סימילאק"), נפש ישעיה (על מאכלות אסורות, ה' חלקים), קדושת ישראל (על הלכות יחוד), וש"ס.

בן לאבי אמור"ר הרה"ג הצדיק מורנו הר"ר ישעיה זאב גראס זצ"ל נכד השרף מסטרעליסק, ר' יעקב קאפיל חסיד, הט"ז והב"ח, תוספות יום טוב, רש"י, ולמעלה בקודש עד דוד המלך ע"ה.

יצא לאור בפעם ראשונה בשנת תשל"ט, באידיש, 1000, עותקים, ונדפס באנגלית 3000 עותקים, ובשנת תשמ"א נדפס באידיש, בתוך ספר יצחק לשוח 3000 עותקים ברוקליו, ונדפס באנגלית בתוך ספר השבת בישראל כהלכתו 3000 עותקים, ונדפס באנגלית בתוך ספר אנצקלופדיה להלכות ציצית 3000 עותקים, ונדפס בשנת תשס"א 250.000 באידיש ובאנגלית, וכעת יצא לאור בראשונה בלשון הקודש, אלו שנת תשע"א.

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
C/O CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gros
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרטם ספרי הזוהר היומי

בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,
ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א
ובכל המזכה את הרבים זוכה לבנים צדיקים
ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

מכתבי הסכמה מגדולי ישראל, כבר באו בדפוס בשאר
הספרים שהוצאנו לאור וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן

"מפעל הזוהר העולמי"

רחוב נחל לכיש 24/8

רמת בית שמש ארץ ישראל

טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

hazohar.com@gmail.com

מפתחות

ג	א. פָּרֶק א'
י	ב. פָּרֶק ב'
י	ג. סְרוּיֵק הַזְּקוֹן
י	ד. נְגִיעַת הַזְּקוֹן בְּשַׁבָּת
י	ה. הַנְּחַת שְׁעַר הַזְּקוֹן בְּסִפּוּר
יא	ו. לְסוּבֵב הַזְּקוֹן
יא	ז. סְגוּלוֹת עַל יְדֵי הַזְּקוֹן
יא	ח. גְּלוּחַ הַשְּׂפָה
יא	ט. פָּרֶק ג'
יא	י. מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא לְגִלְחַת זָקוֹן

ספר זוהר השבת – לאבות ובנים, זקנים עם נערים
 עם לשון הקודש – מנוקד מפסק ומחולק לקטעים
 מסדר על הפרשיות

ספר הזוהר הקדוש חק לישראל דף היומי
 עם לשון הקודש – מנוקד מפסק ומחולק לקטעים
 מסדר על הפרשיות

ספר
זקן ישראל בהלכתו
בענין גלוה וגדול הזקן

פרק א'

א. הספר "הדרת פנים - זקן" ¹ מונה כ-120 פוסקים הסוברים שגילוח הזקן הוא אסור מן התורה אפילו ללא תער, ואין הבדל אם מגלחים או מסירים על ידי סם ².

ב. אפילו הפוסקים האחרים שהאסור הוא רק בתער, בכל אפן יוצא לפי רוב הפוסקים, הן מהעבר והן על פי פוסקי ימינו, שמכשיר הגלוח שמשתמשים כיום להחליק הפנים יש לו דין כתער ³, ואין פוסק המתיר בפרוש להחליק הפנים ⁴.

ג. פוסקים רבים אוסרים להסיר הזקן בסם ⁵.

ד. פוסקים רבים אוסרים, אפילו על ידי מספרים או סם, מפני "לא ילבש גבר" ⁶.

ה. פוסקים רבים אוסרים להסיר הזקן משום חקת הגוי, גם ללא תער אלא בסתם מספרים או סם ⁷.

דעבריצין, הגאון אבד"ק קאשוי, הגרש"ז אויערבאך, ועוד. ד. עיין בספר הנ"ל חלק א' וחלק ב' באורך. ה. תוספות ריטב"א, ושיטה מקובצת נזיר נ"ח, ב"ה יו"ד קפ"א, שאלות ותשובות חיים שאל חלק א' סימן נ"ב, מגיד תעלומה ברכות י"א, מהרש"ם חלק ב' רמ"ג, דר"ח שם לעוד כמה וכמה דעות מובא ב"הדרת פנים זקן" חלק ב' פרק ט'. ו. זוהר הקדוש, תרגום יונתן, ראב"ן, ספר המנהיג, רבינו יונה, רא"ה, רשב"א, שבולי הלקט, מאירי, אבודרהם, אברבנאל, חכם צבי, סידור ר' יעקב עמדין, שאלות ותשובות צמח צדק, בני יששכר, מהרי"ל דיסקין, שדי חמד, חפץ חיים, ועוד מובא ב"הדרת פנים - זקן", ועיין שם חלק ב' פרק ג' שמונה יותר מחמישים פוסקים, ההולכים בשיטה זו, לאסור הסרת זקן בתער, מספריים, סם, משום לא ילבש. ז. מהם מדרש רבה, אבן עזרא, ראב"ן, רוקח, רא"ה, תה"ד, אברבנאל, ספורנו, כתד חורה, של"ה, ב"ח, סידור יעב"ן, הפלאה, שאלות ותשובות אמרי אש, צמח צדק, מנחת חינוך, הגאון הקדוש מקאמארה, שדי חמד, שאלות ותשובות מהרש"ם, חזון איש, ועוד, סך

א. מכיל קרוב ל-800 עמודים. ב. עיין שם חלק ב' פרק ב' עמוד תי"ג, מונה והולך בבקיאות נפלאה, רוב מנין ובנין של פוסקי הדורות, מראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים, מהם, הרמב"ם על פי החינוך, ורוב מפרשי הרמב"ם, רבי יהודה החסיד, יראים, שאלות ותשובות מן השמים, תוס', חינוך, ריטב"א, רא"ש, ספר המנהיג, רשב"א, מגדל עוז, טור, רבינו בחיי, תה"ד, רבינו ירוחם, בית יוסף, מהרש"ל, רמ"א, אריז"ל, ב"ח, מעשה רוקח, מרכבת המשנה, נודע ביהודה, ר' עקיבא איגר, חתם סופר, צ"צ, דברי מלכיאל, הגאון מראגאטשאוו, בני יששכר, מהרש"ם, דכ"ח, ועוד. ג. כמבואר בספר הנ"ל חלק ב' פרק א' באורך נפלא, בשם הפוסקים והם, החפץ חיים בספר ליקוטי הלכות מכות כא, שאלות ותשובות צור יעקב להגאון מפראבוונע, הגאון רבי חיים עוזר, חזון איש, מהר"י שטיף, הגאון מטשעבין, הגר"א קאטלער, שאלות ותשובות חלקת יעקב חלק ג', שאלות ותשובות מנחת יצחק, הרב ש"ך, הגאון רי"י קניבסקי, הרב וואזנער, הגר"מ שטערנבוך, הגאון הקדוש מקלויזנבורג, הגאון הקדוש מפאפא, גאב"ד

- ו. חלק מהפוסקים אוסרים להסיר הזקן משום מראית עין, שיחשדו שגלחו בתערוי^{יא}.
- ז. וחלק אוסרים להסיר הזקן אף במספרים, שמא אחרים יבואו לידי הקלת הענין ויגלחו בתערוי^{יא}.
- ח. החפץ חיים כותב, שאין להסיר הזקן כלל וכלל^{יב} מפני טעמים שונים. ראשית, מובא בקבלה שעל ידי כך קורעים צנורות קדושים^{יג}.
- ט. ויותר, מפני שבימינו נוהגים רבים לא עלינו לגלח בתער ועוקרים לאו מהתורה, לכן מצוה עצומה לכלל ישראל לא לגעת בזקן אף לא במספרים, להראות לכל שמצוות ה' יתברך שצוה לעמו ישראל חביבות עלינו, ואין אנו מתבישים בהן חס ושלום, עד כאן דבריו^{יד}.
- י. הזוהר הקדוש כותב, אוי לו למי שנגע בשיער זקנו^{יה}.
- יא. הזקן, הוא אחד מסימני הטהרה של יהודי, ואלו המסירים אותו מסירים מעליהם סימן טהרה^{יז}.
- יב. כתוב בספר "זין המשמר", דהלומדין ובני תורה מחטיאין הרבים, דעל ידי שהם מקילים במספרים מגלחין המון העם גם בתערוי^{יח}.
- יג. תלמידי חכמים היושבים ולומדים, נדרשים להחמיר יותר, לא להסיר הזקן, לחלוטין^{יט}.
- יד. במדינות שמחמירים לא לגלח הזקן אסור לנהג אחרת, וגם העובר לדור במדינה אחרת אסור לוי^י.
- טו. חלק מהפוסקים מחמירים שמי שאין לו זקן לא יהיה שוחט^{יא}.
- טז. המתפללים בנוסח האריז"ל, אסור להם לגזז הזקן בשום אופן^{יב}.
- יז. מובא מהחת"ם סופר זצ"ל, כשהתחילו להסיר הזקן עשו זאת בהכרח בימי הפרענות, כשהיהודים עוינו בצרות צרורות בגרמניה^{יג} התירו הגדולים

רבינו יהודה, ורשב"א, ותבין, ועיין עוד כעין זה בשאלות ותשובות מנח"א חלק ג' סימן ל"ח סוף קטע הראשון. יג. אדרא רבה דף ק"ל; דברינו מוסב על כל אופני נטילת שערות זקן האפשרי. יד. עין יעקב ע"ז ב'. טו. עיין שם. טז. שו"ת חת"ס תאו"ת סקנ"ט, מעשה רוקח שם, עיין הטעם במ"מ לאות הקודם. יז. שלחן גבוה או"ת בכללי המנהגים בראש הספר אות קמ"ט, דכ"ת קפ"א י"ט, שו"ת דברי יוסף סי' ל"ו, חפץ חיים, שו"ת דברי מלכיאל שם. יח. שו"ת חיים ביד הספרדי יור"ד סי' א' דף ט', דכ"ת סי' ב' ס"ק פ"ט, ע"ש. יט. שו"ת שמחה לאיש יור"ד סי' ל"ה והעיד מקורו בשו"ת השיב משה או"ח סי' ז', ועי' בספרי מנוחת שלום ח"ז מס' נפש ישעיה על מאכלות אסורות באריכות, עיין שם. כ. גזרות

הכל יותר מחמישים פוסקים, דבריהם הובאו בספר "הדרת פנים - זקן" חלק ב' פרק ד'. ת. מובא בספר הנ"ל שכן הוא דעת הריטב"א, ב"ח, בית מאיר, יפה ללב, שדי חמד, סבא קדישא, מהרש"ם, חפץ חיים, דכ"ת, כלי חמדה, ועוד עיין שם, ספר הפ"ז ח"ב פ"ו עמוד תס"ב - תס"ו. ט. רבינו יהודה החסיד, דברי חכמים, מעשי רוקח על המשניות, שדי חמד, שאלות ותשובות מהרש"ם, חפץ חיים, דכ"ת, שאלות ותשובות דברי מלכיאל, מהרי"ח זאנענפעלד, רבי יוסף איהו הינקין, ועוד פוסקים, עיין ספר הנ"ל חלק ב' פרק ה' עמוד תמ"ו - תנ"א. י. אפילו במספרים. יא. עיין באר היטב קפ"א ה'. יב. עיין שם שהעיר מקור נחמד לזה, ברכות י"א, לאחד שאומרים לו זקנך מגודל כו' עיין תוס'

לנוסעים לשנות לבושם ולהסיר את זקנם, כְּדִי שְׁהֹאֵיבִים לֹא יִכִּירוּ אוֹתָם, שְׂבִימִים אֵלּוּ נִהְגוּ הַגּוֹיִים לֹא לְגַדֵּל זֶקֶן בְּעַקְבוֹת סִפּוּר שֶׁל מֶלֶךְ פּוֹלְנִי שֶׁלֹּא צָמַח לוֹ זֶקֶן וְכִי שְׁהֹאֵיבִים לֹא יִכִּירוּ יְהוּדִים הַנּוֹדֵדִים מֵאַרְצָם הַתִּירוּ לָהֶם חֻכְמִים לְהִסִּיר הַזֶּקֶן. יָצָא שְׂבַחְזֶרֶם לְבֵיתָם הַתְּבִישׁוּ הַנּוֹסְעִים בְּמֵרָאֵם הַחֲדָשׁ לֹלֵא זֶקֶן, כִּף שֶׁהַחֲלוּ לְהִנְהִיג אֵט אֵט שֶׁלֹּא לְגַדֵּל זֶקֶן, וְרַק תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים הַיּוֹשְׁבִים בְּבֵיתָם הוֹתִירוּ אֶת זֶקְנָם. כָּל הַבּוֹרְחִים מִגְּרַמְנִיָּה לְפּוֹלִין לְפָנֵי הַגְּזִירָה וְיִי לֹא הָיוּ מְכַרְחִים לְהִגִּיעַ לְהַתֵּר [לְכֵן הָיָה מְנַהֵג בְּגְרַמְנִיָּה לְהִסִּיר הַזֶּקֶן וּבְפּוֹלִין לֹא] וְיִי.

יח. הַחֲדִיד"א כּוֹתֵב בְּדוּמָה לְנִכְתָּב לְעִיל, יְדוּעַ שְׂבִימֵי הַתְּנָאִים, הָאֲמוּרָאִים, הַגְּאוּנִים, לֹא נִהְגוּ לְגֹזֵר הַזֶּקֶן, אֲלֵא הַמְּנַהֵג הַתְּחִיל בְּאִירוּפָּה אֲצֵל הַגּוֹיִם בְּגִלְל סִפְּהָ מְסִימָת, וְכִף הַתְּפִשֵּׁט הַמְּנַהֵג אֲצֵל הַיְּהוּדִים עַל יְדֵי הַגּוֹיִים שֶׁעָסְקוּ עִמָּהֶם בְּמִסְחָר, לְכֵן אִף אִם אֶפְשָׁר לְמַצּוֹא הַתְּרִים אֵין לְסַמֵּךְ עַל כֵּף, רַק בְּשַׁעַת הַדִּחָק וּבַעַת סִפְּנָה, וְגַם אִזְ צְרִיךְ כְּפָרָה מֵה' יִתְבָּרֵךְ, וּבְלֵי זֶה בּוֹדָאֵי אֲסוּר גְּמוּר לְגִזּוֹ הַזֶּקֶן וְיִי.

יט. מוּבָא מֵהַגְּאוּן הַחֲזוֹן אִישׁ זָכָר צָדִיק לְבִרְכָּהּ בְּעֵינֵי הַסֶּרֶת הַזֶּקֶן, שֶׁמָּאֵד לֹא מוּצָא חֵן בְּעֵינָיו, וּמְקַבֵּל זֹאת קָשָׁה בְּיוֹתֵר, שֶׁהוּא אֵינוֹ נִהְגֵּי צְנוּעַ וְאֵינוֹ יְהוּדִי, רַק נִלְמַד מֵהַגּוֹיִים, וְעוֹקְרִים בְּכֵף אֶת הַקְּדוּשָׁה, אִף אִם מוֹתִירִים שְׁעַר קֶצֶר אֵינוֹ נוֹרָא וְיִי.

כ. בְּמִכְתָּב אַחֵר הוּא כּוֹתֵב, מְעוֹלָם לֹא הֵייתִי שָׁבַע רְצוֹן מִגְּזוּת הַזֶּקֶן, בְּהִיּוֹתִי מְרַגֵּל בְּאֲסוּר עוֹד מֵהַדּוֹר הַקּוֹדֵם שֶׁהָיָה חָמוּר הַעֲנֵן כְּהוֹלֵךְ לֹלֵא כְּפֹה, וְהָיָה נִחְשָׁב לְכָל כְּמִשָּׁל אֶת הַלְּבוּשׁ הַיְּהוּדִי, וְלִמְרוֹת הַהַתְּפִשֵּׁטוֹת גַּם בֵּין לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה לֹא הִשְׁתַּנָּה בְּעִבּוֹר זֶה, לְכֵן בּוֹעֵר לִי הַדְּבָר מְאֹד וְיִי.

כא. הַמְּסִיר אֶת זֶקְנוֹ, מְעַכֵּב הַשְּׁפַעַת חֲסִדֵי ה' יִתְבָּרֵךְ בְּעוֹלָם וְיִי.

כב. בְּסִפְּר "הַקְּנָה" כְּתוּב, שֶׁכֹּהֵן לֹלֵא זֶקֶן אִף אִם הוּא בֶּן 100 שָׁנָה לֹא יַעֲלֶה לְדוּכָן וְיִי.

ואפילו במספרים כו' וחרפה הוא גלוח הזקן, אלא שנהגו כן באלה הארצות אשר אנחנו שם, ע"כ. הארת המוציא לאור: מדברי החת"ס אנו רואים שכל ענין הסרת הזקן היה באין ברירה והיו מכרחים להגיע להתר מהגדולים ואפילו אז לא גזרו תלמידי חכמים את זקנם לפני קבלת התורה. שו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ"ג - ברכ"י יור"ד קפ"א - עבודת הקודש, מורה באבעב ע"י ד' או' קל"ה, יוסף אומץ סי' מ"ה. בה. אבות על בנים פ"ג מ"ג. בו. אגרות חזו"א ח"א קצ"ז. בו. שם קצ"ח. בה. רקאנטי פ' קדושים, המקובל

תתנו'. בא. מלך פולין סריס. כב. בשנת תתנו'. כג. שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ט, ובעל התומים כתב באהבת יהונתן ויקרא בזה"ל: והנה באשכנז נהגין שמספרים הזקן שלהם וע"ז צווח הנביא כו', וע"ע שו"ת לבוש"מ מהד"ק יור"ד צ"ט, שו"ת בית שערים יור"ד דל"ו, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח, שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח, ס' קריה נאמנה בסוף הספר, חוברת וילקט יוסף, שנה שלישית - רביעית - שישית - שביעית - שמינית, המאסף שנה שביעית, וע"י ברד"ק שמואל ב' י' ה' וז"ל: לא היה מנהגם לגלח הזקן

בג. מובא מהאבן עזרא, ה' יתברך ברא את הזקן ליפי, ממילא אינו יאה להשחיתו¹³¹.

כד. ב"ספר חסידים" כותב, אין לגזוז הזקן אף בשעת סכנה¹³².

כה. מובא בספרים ספור איום ונורא שארע בתקופת רבי יהודה החסיד, היה היה עשיר ש היה נוהג לגזוז הזקן, רבי יהודה החסיד זכר צדיק לברכה היה מפציר בו שיחדל, אף העשיר לא שת לבו לרב, והתעלם באומרו שהוא מפנק ואינו יכול לסבל הזקן. אמר לו רבי יהודה: "דע לך, שיהיה לך סוף מר, שאחרי מיתתך יבואו שדים הנראים כמו פרות וידרכו על פיך"¹³³, שזהו הענש לגזוז זקנו. בהסתלק אותו עשיר מן העולם, החזיה אותו רבי יהודה, וסמר שערות ראשו, וספר, שמיד אחרי מיתתו, הגיע אליו שד הנראה כמו פרה, והביא עמו כלי מלא בזפת גפרית ומלח, והכניס בזה נשמתו, לאחר מכן העלה אותו המלאך לבית דין של מעלה, הביאו לו חומש, ובקשו להקריא הפסוק "ולא תשחית את פאת זקנך", ולא ידע מה להשיב, מיד אחר כך הכריזו ששימו את נשמתו במדרגה התחתונה של הגהינום כו¹³⁴.

כו. ומשום גודל הענש, יש להחמיר בכל החמרות¹³⁵.

כז. אחד הראשונים שאל בשמים בענין הסרת הזקן, והשיבו לו משמיה, שאין לגזוז הזקן אפילו לא במספרים, ואלו הגוזזים, שישאלו אותם היכן בוראכם מלככם ששכחתם לקיים מצוה קלה כל כך¹³⁶.

כח. יש הסוברים, שהזקן עשוי כדי שלצעירים יהיה דרך ארץ בפני הזקנים, ושיזכרו על ידי הזקן הלבן לשוב בתשובה¹³⁷.

כט. יש האומרים, לא להסיר הזקן כדי לא לבטל את סימן החלוקה שה' יתברך עשה בין הגברים לנשים, והעושה פן עושה הפך מרצון ה'¹³⁸.

ל. חלק סוברים, שהאסור הוא לא להסיר את היפי מהפנים¹³⁹.

בספר "יין המשומר" להר"ן שפירא בלשון זה שהי' מגלח במספריים, ובס' שבט מוסר פי"ח, בס' נוהג כצאן יוסף ה' גלוח, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח, מאיר נתיב ע"ס נתיב מצותיך פח"י או' ל"ט, עמודי ארזים דף נ"ט, "הדרת פנים - זקן" עמ' צ"ז, ותסמר שערות ראש אנוש, ובענין גירסת הקיצור של"ה עי' שו"ת מנח"א שם ובספר הפ"ז שם בהערה 130. ובכללות ענין העונשים ר"ל על הסרת הזקן אף בלא תער עי' ספר הפ"ז ח"ב פי"ג. לד. יוסף אומן - דיני פאות. לה. שו"ת מן השמים סימן ל"ו. לו. יתירות אהלים פ' נשא, מובא בספר הפ"ז. לו. רבינו בחיי

מהר"ן שפירא בספרו יין המשומר, הס' מובא גם בקיצור שלי"ה, ובש"א. כט. דף כ"ח וכ"כ הרדב"ז בספרו טעה"מ מ' ע"ח, אבן עזרא עה"כ לא יקרוח קרוחה, אברבנאל ויקרא י"ט, ואודות המחבר הקדוש ע"י שה"ג סוף מע' ס', ושד"ת כללי הפוסקים סט"ו, או' מ"ט, ובענין הכהנים עי' עוד שו"ת לבוש"מ ח"א מהדו"ת סי' כ', שו"ת מנח"י ח"ו סי' ט"ו. ל. אבן עזרא ויקרא י"ט, פסוק כ"ו, וזה כעין טעם שכתב החינוך בטעם איסור זריעת כלאים, שלא לשנות בכוונת היוצר. לא. ס"ח סי' קצ"ח. לב. מרמז במקרא: "פאת ראשכם ולא תשחית". לג. המעשה מובא

לא. לפי האר"י הקדוש יש להזהר לא לגעת בזקן, שמא תתלש אפילו שצרה וכו'.
 לב. המסיר זקנו, שלא יעלה לתורה וכו'. הגבאים של בתי הכנסיות, היו צריכים להתאסף במטרה לא להעלות לתורה יהודי הגזר זקנו, ואם חפץ לקנות עליה, שיעלו את המחיר, כך שלא יעלה בידו לקנות וכו'.

לג. הנושא זקן, מעורר י"ג מדות של רחמים מלמעלה וכו'. כך קבלנו עד משה רבנו מהקדוש ברוך הוא וכו'.

לד. הגמרא אומרת, לפני ביאת המשיח יהיה "פני הדור כפני הכלב", והפשוט הוא שיגזרו הזקן וישאירו את הפאות והשער מעל הפה, באותה צורה שנראית בחיות טמאות וכלבים וכו'.

לה. הגאון הצדיק מורנו הרב ר' יונתן זכר צדיק לברכה כותב: מצוה על כל אחד לגדל זקן אפילו עם הארץ, לא כמו בחומרות אחרות ודקדוקים אחרים שלא כל אחד ראוי להחמיר רק תלמידי חכמים המצויים בכל האסורים, כאן זה מצוה וכו'.

לו. רוב התרים אחרי התרים הם אנשים שהאמונה בלבם נחלשה, שבעלי האמונה האמתיים אינם מגלחים את זקנם כלל, רק מעט מאד המכרחים וכו'.

לז. יש הכותבים, לא להרשות להיות כשליח צבור למגלח זקנו וכו'.

לח. כשתראה מגדלי זקן והם עניים, אז נודע ה' משפט עשה לגבות חובותיהם וחטאותיהם, ואלמלא היו מגלחי זקן לא היו מתכפרים עוונותיהם אף בעניות וכו'.

לט. כל בר דעת ישכיל להבין, שבעקבות שנפלו לרשותו של הבעל דבר בגרמניה לגלח הזקן התחזקה הכפירה והתפשטה האפיקורסות, והאמת היא כפי הכתוב בספרים הקדושים, שאפילו להסיר הזקן המתר על פי דין הוא פגם נורא,

עמוקות קדושים, שו"ת צור יעקב סי' ק', עי' דובב מישרים סי' כ"ג ובירושלים יש כמה בתי כנסיות שנוהגין כן, עמודי ארזים, עמ' שט"ו. מא. צוואה מחיים למהר"פ דף ט"ו. מב. בני יששכר חודש אלול מאמר ב', ב'. מג. הרמ"ז מובא בלב העברי ל"ד, ב'. מד. כצאן נוהג יוסף הלכות גילות. מה. ספר אור המצות ח"ג מצוה מ"ד. מו. מנחת אהרן כלל י"ב או' כ', שו"ת חיים בידסי א', אלף המגן על מטה אפרים סי' תקפ"א ס"ק ג"א, כבוד חכמים עמ' קס"ט, דכ"ת יוד"ר סי' ב', ס"ק פ"ט, בעל בני יששכר בס' מגיד תעלומה ברכות דף י"א, שו"ת חיים ביד סי' א' למהר"פ, בשו"ת שמחה לאיש שם העיר מקורו משו"ת השיב משה הנ"ל. מו. ישמח משה פ'

ויקרא י"ט, כ"ז, מאה שערים שער ס', שבט מוסר פ"א, ואברבנאל שם, יעב"ץ בחלון המצרי, וכ"כ באבודרהם בפרוש ברכת אשר יצר, והוסיף טעם מפני תואר הדרת פנים. לח. ספורנו, אבודרהם שם, שבט מוסר פ"א, פמ"ג או"ח תקס"א, מלבי"ם שמואל ב' י' ד', שו"ת בית שערים יוד"ד דל"ו, ובתורה תמימה ויקרא י"ט, כ"ז, כע"ז דגילוח הזקן סימן דראגה, עצבות וצער, וגידול הזקן הוא תענוג וכבוד, ע"ש. עי' בארוכה ספר הפ"ז ח"ב פי"ט. לט. עיני שעה"מ פ' קדושים, שו"ע האריז"ל דיני עדי"ש הל' י"א, טעה"מ וליקו"ת פ' קדושים, שעה"כ י' ב', אור צדיקים סי' מ"ב, עי' שו"ת כתונת יוסף יוד"ר סי' א', מאורי אור חלק באר שבע ט"ז א'. מ. מגלה

ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְאֵין לְשַׁעַר וּלְהַעֲרִיף בְּשֶׁכֶל אָנוּשׁ עֲצַמַת הַקְּדוּשָׁה הַטְּמוּנָה בְּזָקֵן וְכֵן בְּאוֹתָהּ מִדָּה אֵין לְשַׁעַר הָעֵנֶשׁ עַל הַשְּׁחָתַת הַקְּדוּשָׁה הָרוֹמְמָה כו'. כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ בְּזָה, כִּי עַל יְדֵי הַזָּקֵן וְהַפְּאוֹת זוֹכִים לְיִרְאָה, וְעַל יְדֵי זֶה מְקַבְּלִים הַשְּׁפָעַת חֲסִידִים מִמֶּעַל, וְעַל יְדֵי זֶה אֵין צָרִיף לַעֲמַל עַל הַפְּרִנָּסָה, וְאִפְשָׁר לְהִיּוֹת פְּנוּיִים לַעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרַךְ כָּל הַיּוֹם, וְהָרִי זֹהוּ שְׂאִיפְתָּנוּ אֵלֶיהָ אָנוּ כְּמַהִים, וּמִמִּילָא כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ עַל הַזָּקֵן וְהַפְּאוֹת. עַל יְדֵי הַזָּקֵן וְהַפְּאוֹת הַיְהוּדִי נִכְרַ, וְהַרוּצָה חֵס וְחִלְלִיָּה לְכַפּוֹר בְּאֵלְקֵי יִשְׂרָאֵל, הַדְּבָר הָרֵאשׁוֹן הוּא עוֹקֵר אֶת הַזָּקֵן וְהַפְּאוֹת, כִּי הָאֻמַּת כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ בְּזָקֵן וּבַפְּאוֹת^{י"ח}.

בז. הַפְּלֵא יוֹעֵץ וְיִמְטָא כּוֹתֵב: רְאוּי לְכָל יִרְאָ שְׁמַיִם שְׂלֵא יִגַּע בְּזָקֵנוּ, לֹא בְּשַׁעֲרוֹת שְׁעַל פְּנֵינוּ וְלֹא בְּשַׁעֲרוֹת שְׁעַל צְנוֹאֵרוֹ, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְבִיא רְעָה עַל עֲצֻמוֹ, וְעוֹד כְּתַב לָמָּה לֹא יִתְנַהֵג כָּל אָדָם כְּפִי שְׁלֵמֵד אוֹתָנוּ הָאֲרִיזוֹ"ל, הָאֵם יֵשׁ אִיזָה צַעַר אוֹ אִיזָה נֶזֶק מִזֶּה, לָמָּה לֹא יִסְתַּכְּלוּ עַל כְּבוֹד ה' יִתְבָּרַךְ בְּדָבָר קֹטֵן כָּל כָּךְ, עַד כָּאֵן.

בזא. גְּלוּחַ הַזָּקֵן אֲצַל אָדָם חָשׁוּב חֲמוּר הַרְּבֵה יוֹתֵר, וְעָלוּל לְהַחֲשֵׁב כְּחִלוּל ה' י"ח.

בזב. הַמְּגַלְחִים זָקֵנִים מְרֵאִים שְׁמִדְרָדְרִים בְּרוּחָנִיּוֹת^{י"ח}.

בזג. הַסַּבָּא קְדִישָׁא ר' שְׁלֵמָה אֲלִיעֶזֶר אֲלַפְנִדְרִי לֹא הִרְשָׁה לְאֲנָשִׁים לֵלֵא זָקֵן לְדָרֶךְ עַל מַפְתָּן בֵּיתוֹ, וְאֵלוֹ שְׁנִדְחָקוּ לֹא הִבִּיט בְּפָנֵיהֶם וְכַמוֹכֵן לֹא דִבֵּר עִמָּם בְּלַמּוּדֵי^{י"ח}.

בזד. וְעֵנֵן הוּא לֹא לְזַלְזַל בְּכְבוֹד הַזָּקֵן בְּדַבְרֵים אַחֲרֵים^{י"ח}.

בזה. לְמַעֲשֵׂה עַל כָּל יְהוּדֵי יִרְאָ שְׁמַיִם לְנַהֵג עַל פִּי רְבוּתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים וּלְגַדֵּל זָקֵן י"ח.

בזו. בּוּשָׁה גְּדוּלָּה הִיא שְׁגוּיִים רַבִּים מוֹתִירִים אֶת זָקֵנֵם לְגְדוּל וּבְדִיּוֹק הַיְהוּדִים הַמְּצוּיִים עַל כָּךְ, לְהֵם הַדְּבָר קֶשֶׁה, וְתוֹדָה לְעוֹמֵד בְּפָנֵי הַפְּרָצָה, וְשְׂלֵא יָבוּשׁ מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָגִים, וְכֵךְ אוֹמֵר הַנְּכִיבֵי שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת כְּחוּמָּה בְּצוּרָה נֶגֶד הַפְּרִיצִים, וּבְנֵי הַתּוֹרָה הָעוֹמְדִים נֶגֶד נִכְרַ עֲלֵיהֶם שְׂאֵין בְּהֵם יִרְאָת שְׁמַיִם כו'. וְכָל אֵלוֹ הַמְּנַסִּים לְהַרְפוֹת יְדֵיהֶם שֶׁל הַחֲפָצִים לְחֻזַּק יְסוּדוֹת הַיְהוּדוֹת נִכְלָלִים בְּקַלְלַת "אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה" וְהַמְּחֻזַּק יְסוּדוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הוּא בְּכָלֵל שֶׁל "בְּרוּךְ" כו' י"ח.

הריצפה לפני ארון הקדוש בזקנו כמבואר במ"א שם, אנו מתמהיין על תמיהתו וכי הוא לגודל קדושתו לא ידע אם יש זלזול או לא, ונאמן עלינו הס"ח שכנים הדברים, וגם הוא הביאו למעלה, ואם הראשונים כמלאכים, אנו כאנשים, וכל לבבות דורש ד'. נד. שו"ת לבוש"מ חלק א במפתחות ליורה דעה סימן צ"ט. נה. שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ס"ו.

אמור. מה. כל הנ"ל מבואר בליקוטי הלכות להגה"ק מהר"ן הלכות גילוח הלכה ב', ג', ע"ש. מט. ערך גלוח. נ. שו"ת אמרי אש, יור"ד סי' נ"ה. נא. שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח בשם המלבי"ם, חפץ חיים בקו' תפארת אדם פ"ה, שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' פ"א. נב. ספר עמודי ארוזים להגה"ק מהריא"ז מרגליות דף נ"ב. נג. עיין ערוה"ש קנ"א י', ומה שתמה על הר"י, שכיבד

בזו. ממשִׁיךְ וְכוּתב, הַמְתַּבְּוֵן יִרְאֶה שְׁזֵהוּ הַפֶּתַח לְכָל הָעֵבְרוֹת בְּמַדְיֵנוֹתָנוּ וְהַחֲפִץ לְפָרֵךְ מֵעָלָיו עַל יִרְאֵת שָׁמַיִם, דְּבַר רֵאשׁוֹן מְגַלַּח זְקָנוֹי¹⁰¹.

בזח. וְכֵן כּוֹתְבִים גַּם אַחֲרֵים שְׁמִיד בְּהִסְרֵת הַזְּקָן מֵהַפְּנִים קָל יוֹתֵר לְעֵבּוֹר עַל כָּל הָעֵבְרוֹת בַּתּוֹרָה אֲפִילוֹ חֲלוּל שַׁבָּת וְהַנְּחַת תְּפִלִּין¹⁰².

בזטו. בְּתַקּוּפַת הַגֵּה"ק ר' יַחְזֵקְאֵל לְנִדְא זצ"ל בַּעֲהַמ"ח שׁו"ת "נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה" פָּרֵךְ אֶחָד גְּדָר וְגַלַּח זְקָנוֹ, הַ"נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה" הִזְהִירוֹ וְהִטִּיף לוֹ מוֹסֵר שְׁלֵא יַעֲשֶׂה זֹאת יוֹתֵר, כִּי מְלַבֵּד עֲוֹנוֹ הוּא נוֹשֵׂא עָלָיו עֲבֵרוֹת אַחֲרֵים הָעוֹשִׂים אַחֲרָיו, אוֹתוֹ אֶחָד לֹא שָׁמַע בְּקוֹל רַבּוֹ וְתוֹךְ זְמַן קֶצֶר הַסְּתַלֵּק מִן הָעוֹלָם. בְּדֶרֶךְ נְשִׂיאת הַנֶּפֶט לְמִנוּחָתוֹ הַתְּמִידִית, שְׁלַח הַ"נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה" צִוּוּ לְרֵאשׁ הַחֲבָרָה קְדִישָׁא שְׁיִמְתִּינוּ עִם הַלְוִיָּה עַד בּוֹאוֹ. הַ"נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה" הוֹפִיעַ וְהַלְוִיָּה הַתְּחִלָּה, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְרַחֲבֵי הָרָאשִׁי צָוָה הָרַב לְעַצֵּר, וְשָׁלַח לְקִרְא לְסַפֵּר וְצָוָה עָלָיו לְגַלַּח הַזְּקָן שְׁגָדַל לְנֶפֶט בְּיַמֵּי חוּלָיו, כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְמַעֲלָה כְּנוֹהֲגוֹ בְּחַיָּיו, וּמִיד אַחַר כֵּן חָזַר הַנוֹדֵעַ בִּיהוּדָה לְבֵיתוֹ¹⁰³.

ג. בְּיַמֵּינוּ הַדּוֹר בְּרוּךְ ה' הַשְּׁתַּפֵּר בְּאֵי הַסְּרֵת הַזְּקָן עַל יְדֵי שְׁפָל חֲסִיד הַנוֹסֵעַ לְרַבּוֹ הַצַּדִּיק מְזַהֵר בְּזֵה¹⁰⁴.

גא. בְּשֵׁנַת תּר"ו יְצָאָה גְזִירָה בְּפוֹלִין שְׁאֲסָרָה עַל הַיְּהוּדִים לְלַבֵּשׁ מַעִיל מְשֵׁי אַרְוֶךְ וּמְכַנְסִים קְצָרוֹת, וְהַעֲקָר אָסוּר לְגַדֵּל זְקָן וּפְאוֹת, שְׁנַיִם מְגֻדְלֵי הַדּוֹר הַגֵּה"ק חֲדוּשֵׁי הַרִי"ם זצ"ל וְהַגֵּה"ק מַהֲר"א מְטָשְׁעֶכְעֶנְאוּ זצ"ל, שְׁגָרוּ בְּפוֹלִין בְּזְמַן הַזֶּה, פָּסְקוּ שֵׁישׁ לְנַהֵג בְּ"יִהְרָג וְאֵל יַעֲבוֹר".

גב. יֵשׁ פּוֹסְקִים הַכוֹתְבִים, לְפִי שֶׁבְּזְמַנָּנוּ שֶׁנִּפְרָץ לֹא עָלִינוּ לְגַלַּח הַזְּקָן בַּתַּעַר, מְצָוָה גְּדוֹלָה לְשׁוֹמְרֵי תוֹרָה וּמְצוּוֹת לְהַתְחַזֵּק לְהַפְּדָה וְלֹא לְהִסִּיר הַזְּקָן¹⁰⁵.

המלוכה פעטערבורג שהשתתפו בה גדולי הדור ההוא כמו האדמו"ר מהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל והחפץ חיים זצ"ל, ור' חיים בריסקער זצ"ל, שאל אז החפץ חיים את האדמו"ר מליובאוויטש האם יכול לגלות לו הסוד במה כחו גדול שהוא פעל על בני ישיבתו שאין מסתפרים זקנם, והשיב לו האדמו"ר זצ"ל שאצלם הוא בפשיטות וא"צ לדבר עמהם עד"ז, ע"כ. ס. פירוש רבינו סעדי' גאון על דברי הש"ס ברכות י"א ע"א, וכ"פ רבינו חננאל, וכ"פ הערוך שם, תוס' ר' יהודא החסיד שם, חי' הרשב"א שם, דברי חכמים, החפץ חיים בקונטרס תפארת אדם

נו. ח"ה סי' פ"א. נו. שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח בשם סי' עולם עשייה, חפץ חיים בקונטרס תפארת אדם, משך חכמה, שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' פ"א. נח. ספר מופת הדור דף ט"ז ע"ב, מובא בשו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח. נט. ברית משה על הסמ"ג מצ' ג"ח, ועי' סי' "הדרת פנים - זקן" עמ' רס"ט שהעתיק מכתבו של הגרונ"ש דווארקיין שליט"א בזה"ל, ידוע שצער גדול הצטער אותו צדיק החפץ חיים זצ"ל ע"ז שלא הי' יכול לפעול על תלמידיו בני ישיבתו [אף שהיו יראים ושלמים, כידוע] שלא לספר זקנים. ובשנת עת"ר כשהי' אסיפת הרבנים הידוע בעיר

נג. הַמְגַלַּח אֶת הַזְּקוּן גֹּרֵם שְׂרוּחַ הַטּוֹמְאָה שֶׁל הַגּוֹיִים נִדְבַקָת בּוֹ¹⁰¹.
 נד. מוֹבָא מִהַחֲפֵץ חַיִּים, יֵשׁ אֲנָשִׁים הַמְתַּגְלָחִים כִּי חֲפָצִים לְיָפוֹת וּלְפָאֵר עַצְמָם
 וְזֶה עֵלּוּל לְהֵבִיא לְאִסּוּר עֲרִיּוֹת¹⁰².
 נה. יֵשׁ פּוֹסְקִים הָאוֹסְרִים מֵטַעַם "וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ"¹⁰³.

פָּרָק ב'

סְרוּק הַזְּקוּן

מִזְתָּר לְסְרוּק הַזְּקוּן¹⁰⁴. יֵשׁ הַמְחַמְרִים¹⁰⁵.

נְגִיעַת הַזְּקוּן בְּשַׁבָּת

יֵשׁ לְהִזְהָר מְאֹד לֹא לְגַעַת בְּזְקוּן בְּשַׁבָּת כְּדִי לֹא לְהַכְשִׁיל חֵס וְשְׁלוֹם בְּתַלְשִׁית
 שְׁעָרוֹת. פְּעַם אַרְעֵי שְׁהָאֲרִי הַקְּדוֹשׁ הַכְּנִיס בְּטַעוֹת אֶת יָדוֹ לְזַקְנוֹ בְּשַׁבָּת,
 וּבִירְאָתוֹ שָׁמָא תַתְּלַשְׁנָה שְׁעָרוֹת, לֹא הוֹצִיא אֶת יָדוֹ מִזְקְנוֹ עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת¹⁰⁶.

הַנְּחַת שְׁעַר הַזְּקוּן בַּסֶּפֶר

אִסּוּר לְהַכְנִיס שְׁעַר הַזְּקוּן בַּסֶּפֶרִים¹⁰⁷. יְהוּדִים יִרְאִים הֵיוּ נוֹהֲגִים שְׁשַׁעְרָה שְׁנַשְׁרָה
 מִזְקוּן הֵיוּ מְטַמְּינִים בַּסֶּפֶר¹⁰⁸, אַךְ רַק לָהֶם הָיָה מִתָּר פִּיּוֹן שְׁהֵיוּ נִזְהָרִים
 כִּיּוֹתֵר עַל קְדוּשַׁת הַזְּקוּן שְׁחַס וְשְׁלוֹם לֹא תַתְּלַשְׁנָה שְׁעָרוֹת לְכֵן הָיָה כְּזֶה קְדוּשָׁה

מוהר"ח סופר זצ"ל כמבואר בתולדות סופרים, וגם דעת חזון איש זצ"ל להתיר במסרק כמבואר בס' שם עמ' ש"ו. סה. בזכרונות אלי' ח"י מע' ז', דכפי פשט האריז"ל נ' דאסור, במט"א שם דאנשי מעשה נוהגין כן, במהר"י צמח בעהמ"ח נגיד ומצוה מגורי האריז"ל דאם ע"י סיבות יפיל השערות יותר אם לא יסרוק, וגם שנכרכות אלו עם אלו הגורם נפילתן העיצה היעוצה לרחוק הזקן הרבה ולתקן אח"כ במסרק מעט מעט השערות מובא בקונ' תוס' חיים הנספח לס' צוואה מחיים למהרח"פ, וע"ע נימוקי או"ח סי' עד"ר. סו. חסל"א סי' שלי"ט, כה"ח למהרח"פ סי' ל' או' מ"ח, צוואה מחיים או' נ"ט, כה"ח סי' ש"ג ס"ק קכ"ז, וסי' ש"מ סק"י, ע"ש. סו. שו"ת תורה לשמה לבעל בן איש חי סי' ש"ו, וסי' מאורי אור מובא ליקו"מ ח"א סדר קביעות עתים לתורה עמ' ק"ו, וליקו"מ שם, שו"ת בית ישראל [עדעלין] יור"ד סי' קל"ז. סה. ספר עמודי ארזים עמוד ז', שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח, ליקו"מ

בתחילתו, ובספר הפ"ז ח"ב פ"ה אות א' שמביא שם הרבה פוסקים שכ"כ, עיי"ש. סא. תורת אלף - להגה"ק משאפראן זצ"ל. סב. בקונטרס תפארת אדם פ"ו. סג. שו"ת דברי יוסף או' ב', ס' זקן אברהם מאמר ו' או' ז', שלחן גבוה או' א', מהר"א פלעקלעס בס' עולת חודש ח"ב דרוש א', עמ' ט"ו, שו"ת חת"ס שם, שו"ת חיים ביד סי' ד', צ"צ סי' צ"ג, שד"ח שם, חפץ חיים שם, שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ס"ו, שו"ת קול מבשר ח"אסי' ח"י, עמודי ארזים דף ע"א, שו"ת חלקת יעקב עמ' שיי"ח, ועוד הרבה דעות הובאו בספר הפ"ז ח"ב פ"ח. סד. כ"נ בשל"ה ענין דרך ארץ, ומט"א סי' תר"ו סק"ח, שו"ת כתונת יוסף יור"ד סי' א', ובס' יד נאמן דף י"ד, דיש קבלה עד האריז"ל דסריקה שרי ואדרבה טוב וישר לסרוק הזקן בכל יום [מובא בס' 'הדרת פנים - זקן' עמ' תקט"ז], וכ"נ בשד"ח מע' ג', או' ע"ה, ובכה"ח סי' ז"ך או' י"ג, דטוב לעשות כן לכבוד שבת, וכן נהגו הגאון מוהר"ר נתן אדלר זצ"ל, והגאון

וְהָיָה מִתֵּר לְהַכְנִיס הַשְּׁעָרוֹת בְּסִפְרֵי^{טו}, אֲבָל לְפִי חֵלֶק מֵהַפּוֹסְקִים זֶהוּ הַתֵּר רַק לְתַלְמִידֵי חֻכְמִים שְׂאִינָם נוֹגְעִים בְּזִקְנָם רַק בְּלִמּוּד, אִם נִשְׂרָה שְׁעָרָה בְּאֲמֻצֵּעַ הַלִּמּוּד מִתֵּר לְהַכְנִיסָה לְסִפְרֵי שְׁלוֹמָדִים בּוֹ^{טז}. מִתֵּר גַּם לְהַכְנִיס שְׁעָרָה בְּסִפְרֵי שְׂיִהוּהָ סִימָן הֵיכָן אוֹחֲזִים^{טז}.

לְסוּבָב הַזְקֵן

אֲנָשִׁים שְׁלֵהֶם זְקֵן אַרוֹךְ וּמְסוּבָבִים אוֹתוֹ לְמַעַלָּה שְׂיִרְאָה קָצָר, אֵינָם נוֹהֲגִים נְכוּן^{טז}.

סְגוּלוֹת עַל יְדֵי הַזְקֵן

הַגַּה"ק ר' שְׁלֵמָה מְקַרְלִין זצ"ל נִתֵּן עֲצָה לְחִשׁוּף בָּנִים לֹא עֲלִינוּ, שְׂיִוִּתִיר לְגְדוּל זְקֵנוּ וְנוֹשְׁעֵי^{טז}. וְמִי שְׂאִין לוֹ זְקֵן נִהְיָה עֲנִי וּמֵאֲבָד פְּרִנְסְתּוֹ^{טז}.

גְּלוּחַ הַשְּׁפָה

הַשְּׁפָה שְׁעַל הַפֶּה הָעוֹמֵד וּמִפְרִיעַ לְאֲכִילָה מִתֵּר לְגַלְחָה^{טז}, (א) דְּאוֹתָן הַמְּפָרִידִין אוֹתָם הַשְּׁעָרוֹת לְצַד יְמִין וּלְצַד שְׂמָאל לְהַדְמוּת לְגוֹיִים אֲנָשֵׁי הַמְּלַחֲמָה הַבְּרִיוֹנִים שְׂמַגְדִּילִים שְׁעַר הַשְּׁפָה בְּכַה"ג. (ב) דְּלֹא יִמְלֹט מֵאֲכִילַת בֶּשֶׂר וְחֶלֶב, דָּאִם אֲכַל גְּבִינָה נִשְׂאָרוֹ פְּתִיתִי גְּבִינָה בֵּין הַשְּׁעָרוֹת, וַיִּבֹא לְאֲכֹלֵם עִם הַבֶּשֶׂר. (ג) כְּפִי חֻכְמִי הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ בְּאֲדָרָא רַבָּה^{טז} צְרִיף שְׂיִהוּי הַשְּׁפָתַיִם פְּנוּיִים מִכָּל צַד מִכָּל שְׁעַר, ע"כ. וְעוֹד טְעָמִים נִשְׁנוּ בְּזֶה. (ד) דְּעַל פִּי הָאֲרִיז"ל צְרִיף לְבַעַר הַשְּׁעַר מְסִיבּוֹת פִּיר בַּעַת הַתְּפִלָּה^{טז}. (ה) שְׂקֵץ הוּא וּמְטֻמָּאָה הַמֵּאֲכָל^{טז}.

•❦•

פָּרָק ג'

מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא לְגַלְחַת זְקֵן

א. אֵין לְהַסִּיר הַזְקֵן אֶפִּילוּ בַשְּׁעַת סְכָנָה^{טז}.

הַדֶּלֶק חֲלוֹן ז' חֲלוֹן הַמְצָרִי וְע"ע בֶּן אִישׁ חֵי בְשׂוּיַת תּוֹרָה לְשִׂמָּה ס' ש"צ דַּאִין שׁוּם חוֹמְרָה וְחִסְדוֹת בּוּזָה כִּלְלֵי אֵלָא גַם הַחִסְדִּים עוֹשִׂין כֵּן דְּבַהֲדִיא אִי בְּכַתְבֵי מֵהֶרַח"ו זִלְהִי"ה כִּי רַבִּינוּ הָאֲרִיז"ל בְּעִצְמוֹ הִיָּה קוֹצֵץ מִשְׁעַר הַשְּׁפָה מֵהַ שְׂהִי מֵעַכְבַּ הַאֲכִילָה, וְמִי לְנוּ גְדוּל מִמְנוּ בְּחִסְדוֹת וְכוּ' ע"ש. וְרֵאִיתִי בְשׂוּיַת שְׂמַחָה לְאִישׁ יוֹרֵד לֵה' שְׂתִמָּה מִנִּין יֵהָא הַמְנַהֵג לְהֶרְבֵּה חִסְדִּים וְאֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה שְׂמִדְקָדְקִין לֹא לְקַצֵּץ גַּם שְׁפָה הַמְעַכְב, ע"ש שְׂדַחַק לִישֵׁב מִטַּעַם סִלְסוּל, וְהַנִּיחַ בְּצ"ע. ע"פ. ר' יְהוֹרָה הַחִסִּיד, שׂוּיַת אֲמָרִי א"ש, חִי' הַרִי"ם, הַגְּאוּן הַק' מֵהֶרַח"א אֲבִרְקָק

וּבִי"ש ש.ם. סט. עֲמוּדֵי אֲרִזִים ש.ם, לִיקוּ"מ ש.ם. ע. שׂוּיַת בֵּית יִשְׂרָאֵל ש.ם. ע"א. שׂוּיַת תּוֹרָה לְשִׂמָּה ש.ם, וּבֵית יִשְׂרָאֵל ש.ם. ע"ב. שׂוּיַת תּוֹרָה לְשִׂמָּה, ס' תַּמ"ז, וְדַבְרֵי מֵהֶרַש"ב מְלִיּוּבֵאוּיִטִישׁ זצ"ל בְּסִפְרוֹ "תּוֹרַת שְׁלוֹם" ע"מ' 74 וְאֵילָךְ. ע"ג. סִפְרֵי שְׂמַע שְׁלֵמָה חֵלֶק שְׁלֵשֶׁלַת הַיּוֹחֲסִין "יִשְׂרַשׁ יַעֲקֹב" ג'–ל"ד. ע"ד. וְזוּהַר ח"ג קל"א, יִשְׂמַח מִשָּׁה פ' אֲמוֹר, כַּה"ח ס' ר"ז או' י"ג לְמֵהֶרַח"פ, עֲטַרַת יִשׁוּעָה דְזִיקוּב פ' קְדוּשִׁים. ע"ה. בְּשִׁלְחָן גְּבוּהָ כְּתַב ג' טַעֲמִים לְהַחֲמִיר לְגַלְחַת דּוּקָא שְׁפָה שְׂמַעֲכַב אֲכִילָה, א. עו. פְּרֻשַׁת נֶשֶׁא. עו. מוּבָא בִּיפֶה לְלֵב ח"ה ס' קפ"א. ע"ה. יַעֲבִיץ בְּסִדְרוֹ ה' ט"ב שְׁעַר

ב. עם ישראל נגאלו ממצרים בזכות מסירות נפש למען הזקן¹⁰¹.

ג. אלו ההולכים בהכרח לצבא שיותירו זקנם לגדול גם אם גויים או רשעים עשויים ללעג עליהם בעבור זה ואף אם זה עלול להביא להפסדים כספיים¹⁰².

ד. אפילו אם נמצא אחד לבדו עם זקן בעיר כלה או במדינה שלימה אין לגעת בזקן¹⁰³.

ה. כשהיהודים גלו מארץ ישראל בימי חרבן בית המקדש הזהירו אותם שאם לא יסירו את הזקן והפאות מורידים להם את הראש, ולא שמעו בקולם¹⁰⁴.

ו. צדיקים פסקו בגזרה בפולין נגד הזקן, "יהרג ואל יעבור"¹⁰⁵.

ז. כתב בשדי חמד מעמוד למ"ד כלל קט"ז בסופו וזה לשונו: וכבר כתב הריטב"א שראוי לאסור מפני חשד הרואים ואף במספרים שלא כעין תער, כמו שכתב הגאון צ"צ, ואין להורות צד התר בזמן הזה אלא למי שצריך לזה כו', על דא ודאי לן יאות למבכי או לדור שקף עלה בימיו, ואחד הרואה ואחד השומע כשופר ירים קולו להוכיח על זה, ולא יתיאש לומר כבר פשתה המספחת ולא יתנו און קשבת, חלילה לומר כן, וישראל קדושים אם יוכיחום יקבלו באהבה ואפילו אם רק נפש אחת מישראל נוכל להצילו מרדת שחת הרי לנו כאלו נקים עולם מלא. ומעיד אני עלי שאחד מחכמי דורנו זה דרכו כל הימים להוכיח על זה במתק שפתים [שלא להסיר הזקן] ורבים השיב מעוון זה, ה' יזכנו לזכות את הרבים לעשות נחת רוח ליוצרנו יתברך שמו¹⁰⁶.

ת . ו . ש . ל . ב . ע .

בספר מאיר עיני הגולה שכ"פ בעל חי' הרי"ם והקדוש מהר"א מטשעכענאוו זצ"ל, ע"ש, ועי' לעיל פ"א אות נ"א באריכות. פה. עכ"ל שד"ח.

טשעכענאוו. פ. שער יששכר. פא. חפץ חיים בספר מחנה ישראל. פב. ר' זלמן סורוצקין. פג. מדרש רבה איכה פ"ה, עמודי ארוים. פד. כ"כ